

hláská

ročník XI, 2000, č.2

Opevněné kostely v Čechách

Martin Čechura

Přestože bádání o opevněných sídlech má v Čechách poměrně dlouhou tradici, výzkumu opevněných kostelů byla dosud věnována mnohem menší pozornost, než by si tato oblast zasloužila. To je způsobeno jednak tím, že fortifikační prvky nejsou dnes již na kostelech téměř nebo vůbec patrné, a nepochybně i povědomím (v jistých ohledech zcela oprávněným) o výjimečnosti a posvátnosti kostelní půdy, které se přímo vylučuje s proléváním krve a bojovými akcemi. Naproti tomu se ukazuje, že role kostela byla zvláště ve venkovském prostředí mnohem širší než jako pouhé místo setkávání s bohem. Kostel sloužil jako často jediné shromaždiště celé komunity, a byl proto využíván k nejrůznějším světským úkonům - k sjednávání obchodních smluv, sňatků, byl místem pravidelných trhů, ale také lidových tanečních zábav či divadelních představení (např. Zlíbrt 1894, 33 - 35, Gurevič 1996, 179). Jednou z významných úloh kostela byla funkce refugiální nebo dokonce aktivně obranná. Dosavadní studie, zejména uměleckohistoricky zaměřené, považovaly vedlejší funkce kostelů za okrajové a případným stavebním nebo prostorovým prvkům s nimi souvisejícím se věnovaly výjimečně nebo vůbec. Zahraněční literatura se věnuje opevněným kostelům především v oblastech jejich mimořádného výskytu, což je především oblast Sedmíhradska. Archeologické práce se v Čechách této problematice v podstatě nevěnují vůbec. V české literatuře nebyla dosud vypracována definice ani klasifikace opevněných kostelů. Pro naši práci považujeme za opevněný kostel takovou stavbu, která byla vybavena k pasivní nebo aktivní obraně; k tomu připojujeme lokality, u kterých jejich uzpůsobení k obraně nebylo prokázáno, které však byly k takovému účelu využity.

Obranná role kostelů spočívala především ve dvou rovinách - symbolické a reálné. Symbolická obrana využívala posvátnosti a nedotknutelnosti kostela a jeho bezprostředního okolí, zejména hřbitova. Posvátný prostor byl vymezen vůči ostatnímu, profánnímu okolí,

nejčastěji ohradní zdí. Je možno také uvažovat o symbolickém prostoru některých příkopů, obklopujících církevní stavby. Podobně lze chápat např. zprávy o vyorávání brázd kolem osad s magickým účinkem (Zlíbrt 1894, 125 - 127). Historické zprávy počítají s právní azyly v kostele už od nejstarších dob. Příkladem za všechny může být snaha knížete Václava uniknout do bezpečí kostelních zdí před svým zavražděním. Příklady respektování azylového práva často nacházíme v západoevropských pramenech. O vysoké sakralizaci svěcené půdy svědčí případ při zatýkání jistého zločince ve Francii. Ryšiř, pověšený králem jeho dopadením, musel nejprve získat přimluvu a povolení světce, kterému byl kostel zasvěcen jako nejvyšší a jediné autority, aby mohl porušit toto výsostné právo a zatknout uprchlíka ve svatém prostoru (Gurevič 1996, 102). Symbolická výjimečnost však byla neztřídka přechlušena praktickou potřebou.

Kostel sv. Jiří v Doubravce (okr. Plzeň - město). Objekt situován na ostrohu v záhybu řeky, od okolního terénu oddělen slepým raménem. Při vyšším stavu vody stál kostel na ostrově (J. V. Leba 1897, olej na plátně. Západočeské muzeum v Plzni, odd. Národopisné muzeum Plzeňska, t. č. 64 364)

Horní Slavkov (okr. Sokolov), Strážna v 1. patře kostelní věže

Kostel býval často jedinou kamennou stavbou na vesnici a byl tedy přímo předurčen jako nevhodnější místo k obraně. Není zatím zjištěný případný refugiální význam dřevěných kostelů, kterých bylo zřejmě mnohem více než se dosud předpokládalo, což naznačují nové archeologické výzkumy i podrobné historické studie. Reálnou obranu můžeme opět rozdělit do dvou skupin, na obranu pasivní a obranu aktivní. U kolem pasivní obrany bylo zamezení nebo maximálně ztížení přístupu do kostela a do jeho blízkosti. Prvním fortifikačním prvkem, se kterým se setkal případný útočník, bývaly

často příkopy a valy. V roce 1253 byl opevněn vallem, zdí a baštami kostel Panny Marie Křížovnicků v Praze. Velkou vlnu opevnění kostelů, často právě příkopem a valy, vyvolaly spory pražského biskupa Tobiáše z Bechyně s českou šlechtou. V důsledku ozbrojených konfliktů opevňoval kostely v Kojetíně, Horšovském Týně, Roudnici, snad v Rokycanech a dalších místech. Zbytky valů a příkopů byly velmi dobře patrné u mnohých lokalit ještě na počátku tohoto století, ze západních Čech např. kostely v Potvorově (PS), Horšovské (DO), Kolinci (KT), Klatovech (sv. Martin na Hůrce), Lubech (KT) a dalších. V Rakovníku byly příkopy kolem kostela zasypány až v letech 1802 - 1845, do té doby byl příkop pravidelně udržován (Poche 1980, 211). V současné době je okolí většiny těchto kostelů naruše-

no stavebními úpravami a pozůstatky valů jsou patrné jen málo nebo vůbec (Čechura 1998). Pisemné prameny prokazují existenci příkopu u kostela ve Městě Touškově (PS, Rožmberský 1994, 29). V městečku Úterý (PS) naznačují existenci příkopů dochovaní pomístní jména "Kirchengraben", resp. "Na příkopích" v blízkosti kostela (Kroh 1954, 137).

Kamenná ohradní zeď může být dalším pasivně obranným prvkem kostelů. V tomto případě však ještě více než u příkopů musíme zvažovat, zda nejde jen o vymezení symbolické (oddělení posvátného prostoru) nebo praktické (nutnost regulace rozpinavosti hřbitova). V některých případech je však fortifikační úloha ohradní zdi více než pravděpodobná. Kostel v Petrovicích (KT) je obehnán vysokou kamennou zdí se stínkami zpevněnou opěráky a prolomenou gotickou branou, jištěnou původně silným dřevěným trámem. V rozích ohradní zdi kostela ve Strašíně (KT) byly dokonce podle Z. Knoflíčka (1997, 58) umístěny polygonální bašty se střílnami. Podobně byly původně bašty u kostela v Jesenici (RA), zakreslené na plánech z roku 1684 (Ryšavý 1997). Ohradní zeď byla vybavena střílnami, z nichž některé jsou dosud zachovány.

Poslední pasivní překážkou, která chránila ukryté obyvatelé, byla samotná kostelní stavba. Hlavní vchod zajišťovala masivní dřevěná závora, po které bývají dochované hluboké, často vyděvené kapsy. Podobná závora mohla chránit i další prostory kostela - např. vstup na tribunu, do věže, do zvláštní místnosti apod. Jako útočištný prostor můžeme interpretovat např. podvěží kostela v Řesanovicích (PJ). Refugiální význam měly často kostelní věže, které navíc plnily i funkci signalizační. Zvláštní úlohu mohly plnit některé zvonice, které přebíraly úlohu věže a zároveň bezpečně chránily vchod na hřbitov, např. Telecí (SY), Přibyslav (HB), Polom (CR), Banín (SY), Svratka (ZR) a další (Kuča 1995).

Problematické je refugiální využití tribun, většinou u románských kostelů. Starší literatura (např. Birnbaum 1929, Lehner 1905) automaticky předpokládala spojení tribuny kostela se šlechtickým sídlem dřevěnou lávkou, kterou se v případě dobytí rezidence bylo možno přesunout na tribunu a tam se hájit. Archeologické výzkumy však tento předpoklad značně zpochybňují. V některých případech se podařilo prokázat absenci sídla v blízkosti kostela, nebo taková jeho poloha, která vyúčevala přímé propojení. Přesto není možné zcela vyloučit obranný význam tribuny, což dokládá např. známá smlouva z roku 1281, ve které plaský a zderazský klášter sjednávají rozdělení kostela v Potvorově v případě napadení; poddaným zderazského kláštera byla vyhrazena kostelní loď, zatímco poddaní plaského kláštera měli k obraně využívat tribunu a věž (Emler 1882, 553).

K pasivním složkám obrany můžeme v zásadě počítat i polohu kostela. Často se jedná o výrazně vyvýšené místo, na okraji nebo mimo vesnici. Kromě ztížení přístupu mohly takto situované stavby využít i výhodu dalekého rozhledu a tím i dobré informovanosti o dění v okolí. Opevněné kostely však nacházíme i v nižších polohách a v intravilánech obcí. Vliv vyvýšené polohy na výskyt opevněných kostelů tak zůstává předmětem dalšího zkoumání.

Prvků umožňujících aktivní obranu se na našich kostelech zachovalo již méně. Nejvýznamnějším z nich jsou střílny. Přítomnost střílen mění církevní objekty z prostého refugia v případě nouze v regulérní pevnost a dokládá předem promyšlené využití kostelů k vojenským účelům. Umístění střílen nacházíme jak v ohradní zdi, tak na samotném kostele, příp. zvonici. Vyskytují se jak prosté střílny šterbinové, tak i složitější (klíčové, křížové, ve tvaru písmene "T" apod.). V západních Čechách lze za nejdůkladněji opevněný kostel považovat kostel sv. Jiří v Horním Slavkově. Tato stavba, umístěná na výrazně vyvýšené poloze nad městem, je v několika patrech věže vybavena "T" střílnami doplněnými trámkami na zapření hákovnice, střílnami v přilehlé jižní baště a střílnami v podkrovní. Celý areál je navíc obklopen

něno město pražské na severu a na západě a biskupský dvůr, stojící na konci mostu, byl zeizen biskupu Mikulášovi a opevněn valy a baštami. Také kostel Panny Marie křižovnicků byl opevněn valem, zdi a baštami" (Kolektiv 1974, 112). Cenný doklad o rozmachu opevnění kostelů v průběhu 13. století přináší listina Přemysla Otakara II. z roku 1254, vydaná pro rakouské země. Nařizuje zbořit všechny hrady, postavené v minulosti bez souhlasu panovníka a odstranit všechna opevnění kostelů (Novotný 1920, 406). Velké množství kostelů bylo opevněno za působení pražského biskupa Tobiáše z Bechyně (viz výše). Ve 14. století zmínky o opevnění kostelů utichají. Možná to souvisí s masivním rozvojem staveb hradů a tvrzí; pozdější zkušenosti však ukazují, že šlechtické sídlo a opevněný kostel často existovaly pa-

Kněžves (okr. Rakovník). Vodní příkop okolo kostela sv. Jakuba (mapa stabilního katastru z roku 1841)

obvodovou zdi s bránou uzavíratelnou trámem a pozdně gotickou zvonici. Další, již méně výrazné objekty vybavené střílnami můžeme najít například v ohradní zdi kostela ve Strašíně (KT), Jesenicích (RA), nebo zadržně, ale stále patrně střílny ve zdi kostela v Řesanicích (PJ). Další kostely vybavené střílnami uvádí např. K. Kuča (1995) a J. Sommer (1997 a 1999). Zvláštní pozornost je nutné věnovat prostým šterbinovým okénkům, nejčastěji ve věžích kostelů. Tvrzení, které je interpretuje jako střílny, je nutné brát s rezervou; v běžných případech není možno rozlišit mezi střílnou a větracím či osvětlovacím okénkem.

Vzácněji se u kostelů vyskytuje dřevěné podsebití. Jeho podobu nejlépe ukazuje veduta města Sedlčan (PĚ) z roku 1602 od Jana Willenberga; podsebití bylo zničeno při požáru roku 1680. Jiné podobné zařízení prokázal stavebně-historický průzkum v Lubech (CH, Macek 1993).

Zajímavé informace o opevněných kostelech získujeme v písemných pramenech. Nejstarší zmínka o opevněném kostele pochází z roku 1119. Tehdy nechal kníže Vladislav I. opevnit kostel sv. Mikuláše v Rakovníku (Wirth 1957, 644). Roku 1253 bylo "opev-

ralelně vedle sebe.

Velké množství písemných zpráv máme z období husitských válek. Například roku 1421 "dobyli Kutnohorští kostel v Pfelouči a obyvatele odvedli do Hory" (Porák - Kašpar 1980, 71). Ze stejného roku je další zpráva, popisující vypálení kostela v Českém Brodě. Kvalitní ochranu poskytl obyvatelům kostel v Rakovníku. Poprvé byl sice Rakovník dobyt a vypálen, ale vojska nedokázala kostel obsadit, podruhé byl opět dobýván "Rakovník i kostel jako pevná tvrz" (Hlaváček 1981, 285). Z mnoha dalších dobývaných kostelů připomeneme např. Stodůlky (dnes součást Prahy), Vidzin (PS), Potvorov (PS), kostel Panny Marie Sněžné v Praze a mnohé další. V souvislosti s vypalováním kostelů husitskými vojsky je nadále řešena otázka, zda plenění souviselo jen s náboženskou ideologií, nebo zda mělo i význam vojenskostrategický, to znamená likvidaci středisek odporu nebo významných vojensky využitelných bodů. Současný stav výzkumu však nedokáže na tuto otázku přesvědčivě odpovědět.

Ani po husitských válkách vojenské využívání kostelů neustává. Roku 1517 došlo k selské rebelii na Křivoklátsku. Když proti vzbouřencům vytáhlo vojsko,

Petrovice u Sušice (okr. Klatovy), kostel sv. Petra a Pavla. Stav ohradní zdi se stínkami v 19. století (Sedláček, Hradý XI)

obsadili sedláci kostel v Lišanech (RA) a ozbrojili se hákovnicemi a jinými stělnými zbraněmi. Zajímavá je pohyblivost, která je vedle k této akci; byla to prý vzpomínka na události z roku 1450, kdy byl zdejší kostel použit jako pevnost tehdejšími držiteli křivoklátského panství a dobyt Jindřichem z Kolovrat a Mikulášem Hasištejnským (Husa 1937, 5 - 6).

Události po roce 1620 způsobily novou vlnu vojenských akcí, ale o opevněných kostelech slyšíme jen výjimečně. Zcela poslední známou vojenskou akcí, která využila kostel jako významný strategický bod, je bitva u Čkyně. 2. února 1742 se zde střetla rakouská vojska s armádou francouzskou a bavorskou. Čkyňský kronikář vypráví o této události takto: "Francouzové svou opatrností tak se na odpor postavili, že u zdi kostelíka Čkyňského k své ochraně užívající, z krchova proti husarům střelením z malý zbraně dostatečný odpor činili a tak šťastně vítězství obdrželi, jak husary tak dragouny k utíkání přinutili" (Brož 1930, 90).

Jaké jsou další možnosti studia opevněných kostelů? Základní výzkum opevněných kostelů je zatím veden ve třech rovinách. Za prvé je to studium historických pramenů. Významným přínosem k poznání opevněných kostelů je zkoumání historických zpráv, zejména kronik, ale i dalších, dosud nedocenených pramenů - např. soudní akta, stavební účty, v neposlední řadě pak rozbor map a plánů, případně pomístních jmen.

Za druhé se jedná o stavebně historický průzkum. V současné době je to zcela převládající metoda zkoumání opevněných kostelů. Její přínos spočívá zejména v odhalení dnes již často téměř zaniklých obranných prvků, časté je zjištění zazděných střelen ve věži, v prostoru krovu atd. Význam stavebně historického průzkumu

mu je nesporný, ale ke komplexnímu poznání dané problematiky sám o sobě nestačuje.

Za třetí jde o archeologický výzkum. V českém prostředí se opevněnými kostely věnuje zcela výjimečně, přestože některé dosavadní výsledky předpokládají možnost významného pokroku v jejich poznání. Například výzkum kostela sv. Jana Křtitele ve Starém Plzenci (PJ) zachytil části příkopu obklopujícího kostel, na vnitřní straně doplněného kamennou zídou (Široký 1998). Ačkoliv nelze tomuto nálezu s jistotou přisoudit obranný význam, naznačuje možnosti archeologie při výzkumech těchto lokalit. Další prvek, který je nutné sledovat, je možnost výskytu militárií v blízkosti kostelů, kde máme např. písemně doloženy vojenské akce. Okolo kostela v Poivorově se údajně nacházely zbytky starých zbraní a kulek (Šmíd 1936, 47); tento materiál je však bohužel zřejmě ztracen. Zvlášť významnou roli mohou sehrát některé nedestruktivní metody archeologie, zejména letecká fotografie a geofyzikální průzkum. PhDr. Petera Braunovi ze Západočeského muzea v Plzni se podařilo na leteckém snímku zachytit zbytek vodního příkopu kolem kostela sv. Jiří v Plzni - Doubravce (Braun 1998, 37). Metody geofyzikálního průzkumu jsou již dobře propracované např. pro zachycení příkopů u některých pravěkých i středověkých typů památek, ale k jeho aplikaci v souvislosti s kostelem zatím nedošlo.

Přestože výzkum opevněných kostelů v Čechách je teprve ve svých počátcích, přinesl už cenné výsledky a zjištění nejen ve své oblasti, ale i v poznání slechtičských sídel a jejich zázení a v širších souvislostech i ke způsobu života a myšlení středověké a novověké společnosti.

Prameny a literatura: Birnbaum, V. 1929; Románské empírové kostely v Čechách. In: Cestami umění. Sborník k 70. narozeninám Karla B. Mádl. Praha; Braun, P. 1998: Letecká archeologie v západních Čechách. In: Pěší zóna 3. Plzeň; Brož, J. 1930. Bitka

Petrovice u Sušice (okr. Klatovy). Brána v ohradní zdi hřbitova

u Čkyně. Zlatá stezka III, 89 - 91. Prachatice; Čechura, M. 1998: Opevněné kostely v západních Čechách. Ne-publikovaná bakalářská práce; Emler, J. (editor) 1882: Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae. Praha; Gurevič, A. 1996: Nebe, peklo, svět. Jinočany; Hlaváček, I. a kolektiv (edice) 1981: Ze zpráv a kronik doby husitské. Praha; Husa, V. 1937: Selská pozdvižení v Čechách kolem r. 1525. In: Časopis pro dějiny venkova XXIV. Praha; Knošiček, Z. 1997: Zapomenutý hrad Strašín. Hláska VIII, 56 - 59. Plzeň; Kolektiv (edice) 1974: Pokračovatelé Kosmovi. Praha; Kroh, J. 1954: K dějinám města Úterý. In: Život Plzeň-ska V. Plzeň; Kuča, K. 1995: České, moravské a slezské zvonice. Praha; Lehner, F. 1905: Dějiny umění národa českého I/2. Praha; Macek, J. 1993: Opevněný kostel sv. Ondřeje v Lubech. In: Castellologica Bohemica 3. Praha; Novotný, V. 1920: České dějiny I/IV. Praha; Poche, E. a kolektiv 1980: Umělecké památky Čech III. Praha;

Porák, J. - Kašpar, J. (editoři) 1980: Ze starých letopisů českých. Praha; Rožmberský, P. 1994: Fortifikace v Městě Touškově? Hláska V, 28 - 29. Plzeň; Ryšavý, V. 1997: Barokní kostel a děkanství v Jesenici u Rakovníka. In: Sborník muzea a galerie Mariánská Týnice - Památkové zóny Manětín a Rabštejn. Mariánská Týnice; Sommer, J. 1997: Gotické kostely s obrannými zařízeními na českém venkově. In: Sborník Společnosti přátel starožitností I. Praha;

Sommer, J. 1999: Poznámky k typologii, konstrukci a provozu středověkých venkovských kostelů. In: Muzejní a vlastivědná práce 37. Praha; Šmíd, J. 1936: Potvorov a jeho historické památky. Vlastivědný sborník okresu rakovnického s Křivoklátskem a kralovického s Manětínem VII, 25 - 28, 46 - 48, 57 - 59. Kralovice; Wirth, Z. 1954: Umělecké památky Čech. Praha; Zbrt. Č. 1894: Seznam pověr a zvyklostí pohanských z VIII. věku. Praha.

Hrádek v Loukově u Semil

Zdeněk Fišera

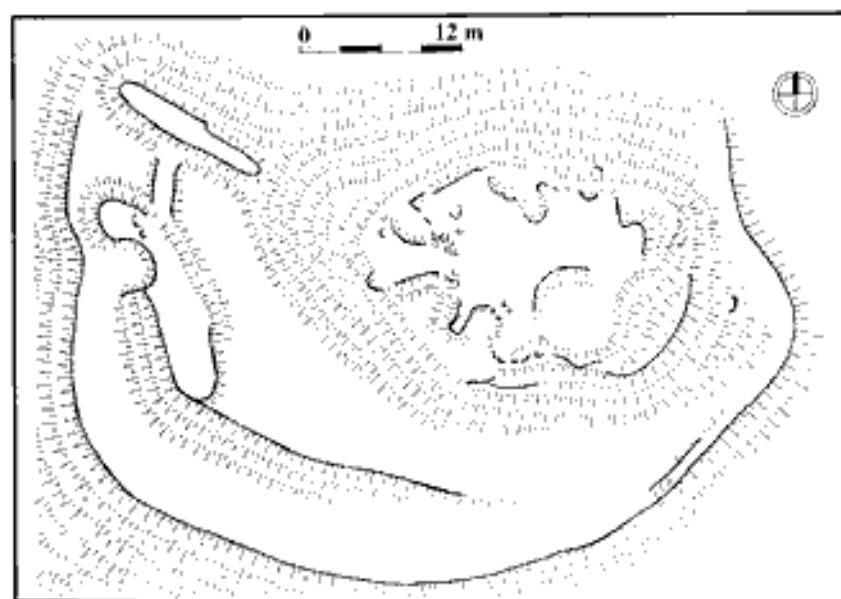
Pouze pět kilometrů severovýchodně od okresního města Semil proti toku řeky Jizery se nachází neveliká obec Loukov u Semil. Kromě stojícího barokního kostela z roku 1758 zde najdeme částečně záchovalé tvrziště a zbytek mladšího šlechtického sídla.

Počátek farní vesnice Loukova je kladen do spojitosti s pány z Lemberka, kteří byli prvním držiteli tohoto šlechtického statku. Již ve 13. století je archeologickými nálezy doložen sousední sytovský hrad. První spolehlivá zpráva o Loukově pochází z roku 1368, kdy Lemberkům náleželo podací právo ke zdejšímu kostelu. Někdejší osídlení podle nálezů zlomků středověké keramiky leželo patrně severně od dnešní vsi. Okolí Loukova částečně patřilo, jistě až od 14. století, pánům z Valdštejna, blízkým příbuzným Lemberků. V letech 1368 až 1371 to byl Jan z Valdštejna, kterému patřil větší díl Sytové, avšak Loukov zůstal trvale lemberský. Později, od roku 1400, držel toto zboží, skládající se

z dvora Loukova, asi ze západního dílu Sytového, Rybnice, části Roprachtic, bývalého dvora a vsi Těšnova a části Podolu, Jan z Lemberka. Ten patrně na loukovském Hrádku i sídlil. Obdržel jej jako otcovský podíl od strýce Haška, pána na Semilech. Jan z Lemberka zemřel před rokem 1437, snad ještě za husitských válek. Jeho majetek a věno jeho manželky Alžběty připadlo jako odúmrť králi. V roce 1437 si jej vyprosil přes odpor Alžběty Jan z Mikovic, držitel nedalekého Škodějova. Zanedlouho byl celý majetek prodán a připojen k Semilům.

Žádný historický doklad o Loukově nepřipomíná tvrz ani hrad. Pisemně je doložen pouze zdejší dvůr a informace o středověké farnosti. Většina kronikářských zpráv o Loukově jsou bohužel jen pouhé smyšlenky. Přesto lidová tradice vzpomíná sídlo nazývané Hrádek a rod Hrádeckých z Hrádku je v Loukově doložen. Tento drobný rod se v 18. století natolik zadlužil, že jeho členové poklesli až do poddanské úrovně. V roce 1747 se na Hrádku narodil pozdější semilský farář a český spisovatel Josef Hrádecký (zemřel roku 1827).

Nad severovýchodním okrajem Loukova se zvedá viditelný lesnatý pahorek, lidově zvaný Karcák. Na jeho vrcholu a úpatí skutečně stával neveliký středověký hrádek či tvrz, zvaná pak Hrádkem. Strmý melafýrový pahorek je dnes zničený bývalým lomem a postupnou erozí činností. Rozměry jeho vrcholu jsou dnes 28 x 20 metrů, hradiště však muselo být výrazně větší. Západní část byla zřetelně odtěžena. Pouze pod jižním úpatím je viditelný terénní relikt, podle pamětníků zbytek vnější zdi.

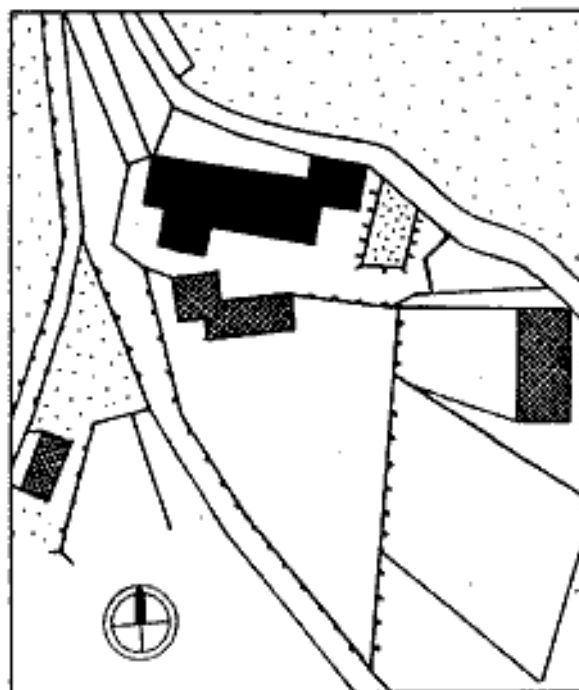

Loukov u Semil - plán tvrziště z r. 1995. Zaměřil a nakreslil autor

Vstup na Hrádek měl být od východní strany po vysokém dřevěném mostě ze sousedního návrší. Zde je druhá lokalita, někdy místně nazývaná Červený hrádek. Dnešní čp. 20, původně dvůr, tomu plně odpovídá. Lokalitu připomíná i August Sedláček ve svých Hradech. Vedle bývalého stavení se měly nacházet staré chodby a různá podzemní klenuti. Tento poškozený valeně klenutý sklep, kdysi západní díl budovy, veliký 7 x 4 metry, pokračoval zasutou souběžnou chodbou, přístupnou portálem hlouběji v severním svahu. Sklepení pamatujeme do roku 1991, kdy bylo nezodpovědnými majiteli zcela zničeno. Větší část budovy v přízemní části stojí doposud, jde o podélnou stavbu s mladší cihlovou nástavbou o rozměrech 13 x 23,5 metru.

Povrchové výzkumy na Kracáku přinesly početné nálezy úlomků středověké keramiky ze 14. - 16. století a zlomek kachle. To dokládá využití opevněné polohy jako hrádku či spíše tvrze, jejíž hospodářské příslušenství se nacházelo na východní straně. Tento dvůr v pozdější době převzal úlohu sídla. Zbytek kamenné stavby odpovídá renesanční stavbě ze 16. století. Její zařazení mezi mladší tvrze však není jednoznačné.

Použitá literatura: Kurka, J. 1915: *Archidiakonaty*, s. 310. Praha; Lukáš, L. 1947: *Z minulosti podhorským obcí*, s. 10 - 78. Rybnice; Mizera, F. 1888: *Popis okresního hejtmantství Semilského*, s. 125. Praha; Profous, A. 1949: *Místní jména v Čechách II*, s. 674. Praha; Sedláček, A. 1895: *Hrady, zámky a tvrze Království českého*

Loukov u Semil - situace objektu čp. 20 (Červený hrádek) na mapě stabilního katastru z r. 1843 (SÚA Praha). Překreslil autor

X, s. 300. Praha; Sedláček, A. 1908: *Místopisný slovník historický Království českého*, s. 567. Praha.

Hrádek zvaný Vimberk - identifikace jedné rytiny.

Jiří Světlík

V roce 1985 v Ročence Klubu Augusta Sedláčka publikovali autoři dr. Irena Bukačová a zesnulý dr. Josef Miler seznam všech ilustrací Heberova stěžejního díla *Böhmens Burgen, Vesten und Bergschlösser*. Bohužel toto dílo je dnes, jedno a půl století po svém vzniku, v našich veřejných knihovnách už zastoupeno jen neúplnými vydáními, často ochuzeno o to nejcennější, o své bohaté ilustrace. Antikváři totiž dříve vytrhávali ze sešitů (neboť dílo vycházelo v sešitech) ilustrace a prodávali je jako rytiny samostatně.

Až teprve na výstavě k Heberovu výročí v Náchodě jsem měl možnost se seznámit s přílohou, která bývá přivazována někdy k pátému, jindy k šestému dílu. Jedná se o tabulku I. se situačními pláňkami fragmentů hradů (Tafel I. - Situations-Pläne der Burgen-Fragmente). Na této tabulce se v roce 1985 nepodařilo autorům Bukačové a Milerovi lokalizovat půdorysy označené jako Taf. I, Fig. 2 a Fig. 5.

Po shlédnutí rytiny na výstavě došel jsem k názoru, že Fig. 2 zobrazuje tzv. Vimberk, hrádek na Padříském potoce u samoty Melmatěj mezi Dobřívem a Strašicemi (okr. Rokycany). Předkládám čtenářům k porovnání kresbu Heberovu z doby okolo roku 1840 a plánek ing. Švábka, vzniklý ze zaměření lokality ing. arch. Švábkem a ing. Anderlem roku 1978 a publikovaný v jejich práci *Hrady na Strašicku* v roce 1989 v *Castellologica bohemica I* a opětovně v knížce *Strašické hrady*, vydané v edici *Zapomenuté hrady, tvrze a místa č. 16* Nadací

České hrady v roce 1997. Plánky jsou ve stejné velikosti, aby vynikla jejich identita.

Nakonec několik poznámek k Heberově pláňce. V době vzniku před více jak půldruhým stoletím označuje prostor severně od valů slovem "Felder", tedy pole. Skutečně také v lese obklopujícím nyní hrádek, jsou patrné stopy po plužinách. Na spodním okraji kresby je potok, označený Schwarzbach (který na Švábkově kresbě není zakreslen), tedy "Černý potok". Tak byl dříve nazýván Padříský potok v knihách i na mapách. Zakreslení skal je mezi oběma autory trochu odlišné, ale u Hebera je na potoce před skalou zakreslen jez a od něho vedoucí náhon na mlýn Melmatěj. Oba, mlýn i náhon, v době po 1. světové válce zanikly. Na Heberově kresbě je při západní straně tvrziště zakreslen zcela zasutý, ve skále zahloubený objekt, který po očištění asi před 60 lety má nyní pravidelný obdélný tvar a je přesněji zakreslen na pláňce Švábkově. Rovněž na severní straně je u Hebera kruhový objekt, který A. Sedláček považoval za zbytky věže, a jinak je plocha prázdná. V současné době je na tvrzišti takových proláklín více a vesměs pocházejí ze soukromého průzkumu hledačů pokladů. Na severovýchodní straně vnějšího valu je nyní další průlom tohoto valu, způsobený sešlapáním návštěvníky hrádku, neboť tudy vede značená odbočka z turistické cesty, která se dotýká severní části bývalého opevnění.

Hrádek - Vimperk před 160 lety podle F. A. Hebera

Je zajímavé, že název hrádku nebyl Heberovi znám a to jen podporuje oprávněnost názoru, že název Vimperk dal tvrzišti až Sedláček.

Použitá literatura: Bukačová, I. - Miler, J.: František Alexandr Heber. Ročenka Klubu Augusta Sedláčka,

Hrádek - Vimperk zaměřený J. Anderlem a V. Švábkem r. 1978 protnáním na stolku

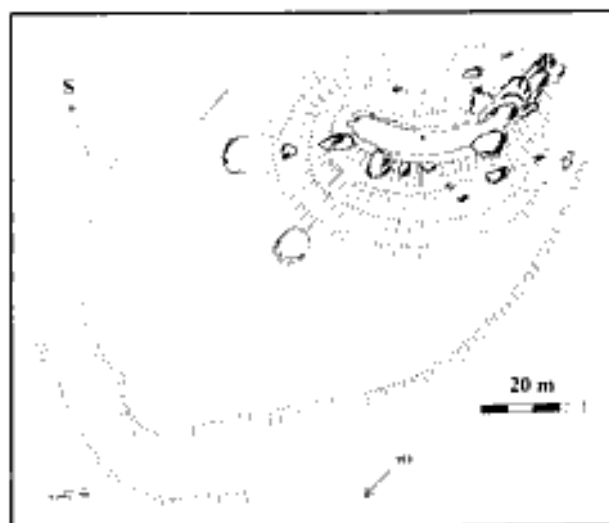
Plzeň 1985, str. 5 - 24; Anderle, J. - Švábek, V.: Hradly na Strašicku. Castellologica bohemica I, Praha 1989, str. 105 - 123; Anderle, J. - Švábek, V.: Strašické hradly. Plzeň 1997; Sedláček, A.: Hradly, zámky a tvrze Království českého, sv. 6 Podbrásko. Praha 1934.

Hrad Sohostov po dvaceti letech

Martin Kříž

V Hlásce 1992/4 jsem si přečetl článek L. Wetenpla Hrad Sohostov. Autor ve studii vycházel ze své návštěvy hradu v roce 1979, ale od té doby prošly hradní pozůstatky dalšími změnami. Ve svém příspěvku úmyslně nebudu rozebírat historii dané lokality, neboť ta již byla dostatečně zpracována ve zmíněném článku.

Než však přistoupím k vlastnímu popisu současného stavu hradu, rád bych citoval článek muže, který měl možnost prohlédnout si Sohostov v červnu 1926. Jeho článek jsem objevil v časopise Plzeňsko, ale bohužel neznám jeho celé jméno, neboť se skrývá pod značkou F. V. St. Hrad ve svém článku popsal takto: "Vrch ten obšírně základny jest korunován vysokým, táhlým skaliskem, které jest obtočeno mladým lesem smrkovým a borovým a vypadá z dále, jako by bylo na široký vrch dolejší uměle nasazeno. Skalisko či bradlo, které na vrchu je srovnáno v úzkou obdélnou plochu a spadá ostrými hranami na všechny strany, jsouc těžko přístupno, představuje hrad hofejší, prostora dosti rovná

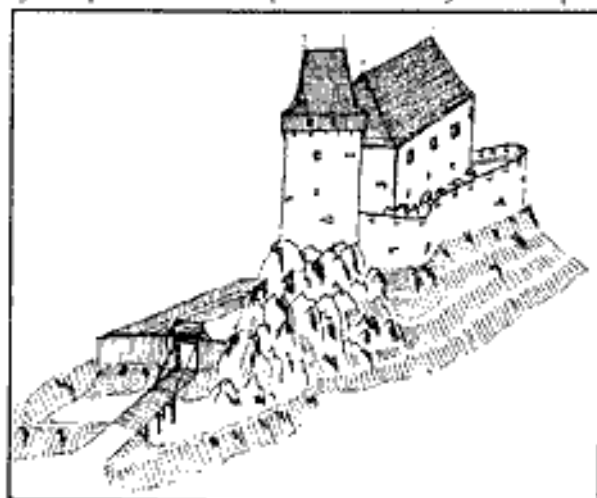

Terénní náčrt hradu Sohostova, srpen 1999

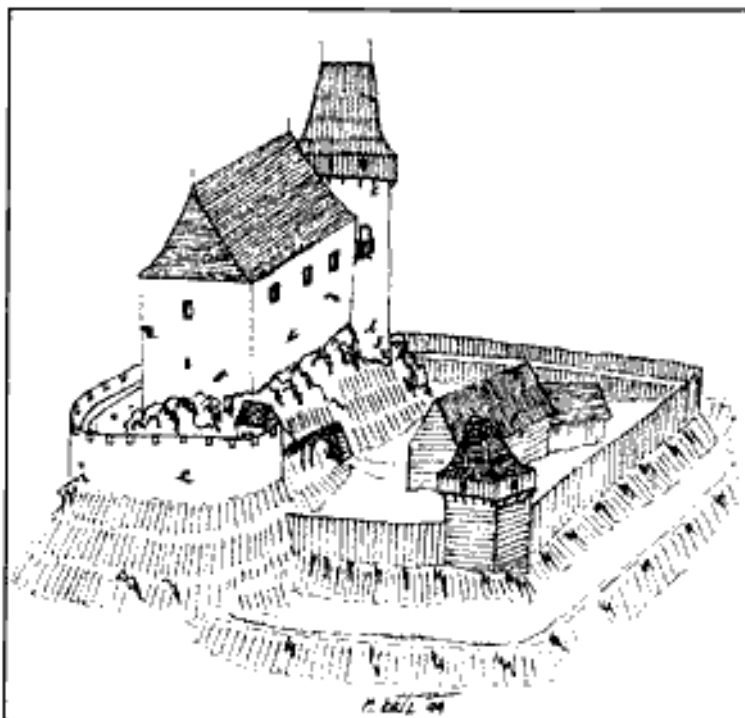
a rozsáhlá, jenž přiléhá k jižní straně jeho, je hrad dolejší. Z hořejšího hradu zachovaly se ve skále zaklady zdí značné síly, jsou znatelné velmi dobrou maltou, nevyčívajíce již na povrch skaliska, jsou však znatelné potud, že při východní straně jeví se čtverhranný základ věže, k němuž se k západu připojuje základ nevelkého paláce. V dolejšíh hradu není znáti zbytků staveb, zato je dobře znatelný příkop, který prostoru obdélníkovou ke skalisku, k jeho západnímu a východnímu konci, přihrazoval."

Já jsem se sem vypravil také v červnu, ale přesně o sedmdesát let později od autora předchazejících řádek. Vrcholek se skaliskem je ukryt v hustém, převážně smrkovém lese, ke kterému nevede žádná cesta, takže je nutné přejít pole. V předhradí, které je nazýváno dolejšíh hradem, jsem našel jednu mělkou prohlubeň (patrně po těžbě kamene v 50. letech 19. století na stavbu nedalekého bezděkovského zámku), avšak marně jsem hledal stopy příkopu, který se dnes již skoro vytratil. Po zdolání příkrého skaliska jsem se dostal na zmiňovanou srovnanou plošinku, kterou jsem řádně prohlédl i ze všech stran svahu. Bohužel jsem neobjevil ani sebemenší náznak zdiva. Celý areál je pokryt křovisky a ostružiním.

L. Wettengl ve svém článku (kde je terénní náčrt hradiště) vrcholek skaliska popisuje takto: "Západní část je nejvyšším místem vrchu i hradu a je v délce 22 kroků široká zhruba 9 kroků. Zde patrně stávala hlavní obytná budova hradu. Od ní běžela hradba k východu klesajíc po úzkém hřebeni skály. Nepatrný zbytek této zdi zde byl patrný ještě při mé návštěvě v r. 1979". Na základě prvního úryvku si dovoluji konstatovat, že údajný zbytek hradby směřující k východu byl spíše pozůstatek věže, neboť pisatel článku z roku 1926 na tomto místě spatřil čtvercové základy, ze kterých v roce 1979 zbyvala jen jedna strana, avšak ani ta dnes už neexistuje. L. Wettengl předpokládá existenci brány v jihozápadním nároží předhradí, ale já se naopak

Pokus o rekonstrukci hradu Sohostova. Pohled od východu

Pokus o rekonstrukci hradu Sohostova. Pohled od západu

domnívám, že byla přesně na opačné straně, protože zde by byla lépe chráněna věží na skále nad ní.

K věži těsně přiléhal malý zděný palác, který snad ještě obíhala kamenná hradba. Vstup do vnitřního hradu bych předpokládal v jihozápadním nároží vlastního hradu, neboť tudy by se dalo vstoupit na úzké prostranství mezi hradbou a skálou se základy paláce. Odtud se nějakým způsobem dostal přichozi do paláce, který byl s věží spojen asi v patře.

Na závěr bych se chtěl zmínit ještě o jedné zajímavosti. Od konce 18. století se hrádku říkalo také Spiessův hrad, neboť zříceninu často navštěvoval německý romanopisec a správce bezděkovského panství Christian Heinrich Spiess (1745 - 1799), který byl znám jako autor hrůzostrašných románů a povídek. Inspiraci pro svá díla hledal v okolní krajině a zříceninu Sohostova si velmi oblíbil, protože z ní byl hezký výhled (dnes pro okolní stromy již nemožný). Ale proč o tom všem píšu. Když si uvědomíme, jak rychle se zřícenina změnila ve 20. století, jak asi vypadala ke konci 18. století? Spiess si své pocety a zážitky zaznamenával a často je i používal ve svém díle. Možná, že rozbor jeho písemností by přinesl i něco k osvětlení podoby zříceniny hradu Sohostova.

Použitá literatura: Plzeňsko, list pro vlastivědu západních Čech XVIII. č. 4; Kolektiv: Hradky, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku - Západní Čechy, A. Sedláček: Hradky, zámky a tvrze české, díl 9, L. Wettengl: Hrad Sohostov, Hláska ročník III, 1992/4; V. Kudrlička: Kalendářium kulturních osobností Šumavy a Chodska.

Neobvyklé feudální sídlo mezi Sedlcem a Lhůtou

Josef Miler - Petr Rožmberský

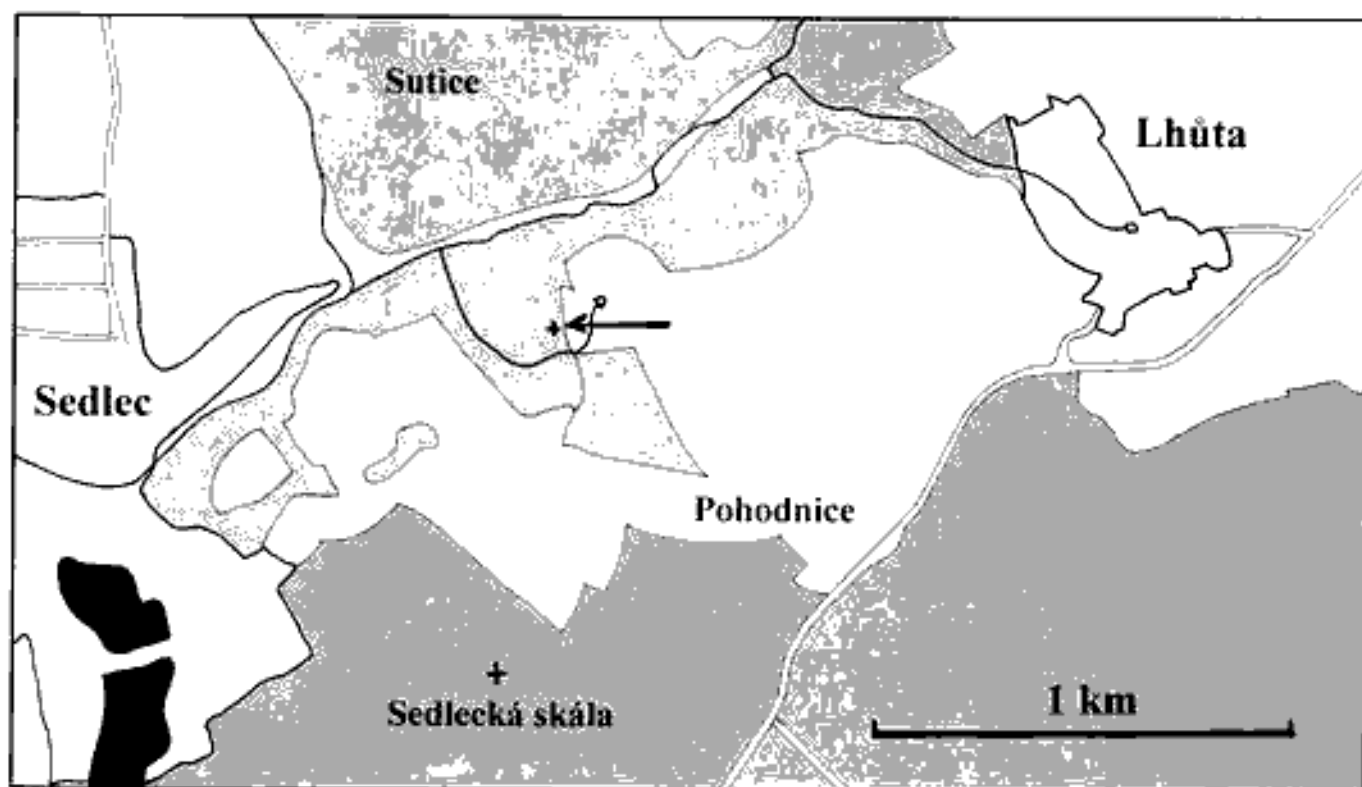
Asi 9 km východojihovýchodně od Pízně, blízko styku katastrálních hranic vsí Sedlec, Tymákova a Lhůta, našla při průzkumu pravěkých lokalit dr. Dara Baštová objekt, který na prvý pohled působí dojmem, že se jedná o velkou mohyly. Po nález zlozku středověké keramiky upozornila na objekt autory, kteří zde provedli nezávisle na sobě povrchové průzkumy. Za pomoci manželů Mikotových byla lokalita zaměřena, plánek se však nedochoval. V roce 2000 byl v pozůstalosti dr. Milera nalezen nedokončený rukopis o této lokalitě z roku 1985, který tehdy autoři nedotáhli do publikovatelné podoby. Po ověřovací návštěvě místa (ve spolupráci s P. Mikotou a V. Machovou) byl rukopis zkorrigován a dán do tisku.

Lokalita se nachází na katastrálním území Lhůta, při jižním okraji lesa Sutice, asi 200 m od Lhoteckého potoka, na výběžku pláne rozkládající se při severním úpatí Sedlecké skály. Souřadnice v ZM 22 - 11 (Přeštice) jsou 3 mm od severu a 214 mm od východní sekční čáry. Výběžek pláne obklopují ze tří stran údolí potoků. Ze severu je to potok Lhotecký, na západě, jihu a jihovýchodu bezejmenný levý přítok Lhoteckého potoka. Tento bezejmenný potůček má několik pramenů v pánvi východně a jihovýchodně od lokality. Výběžek pláne tak vytváří poměrně rozlehlou svrchní plochu ostrožny, spojenou s plání na východoseverovýchodě nevýrazným širokým sedlem. Strmější svahy má

tato ostrožna pouze místy při úpatí. Šířka i délka ostrožny jsou zhruba 100 m a celá ostrožna je porostlá jehličnatým lesem.

Na nejvyšším bodě ostrožny se prudce zdvihá pahorek tvaru komolého kužele. Zdá se, jako by byl uměle nasypán. Délka svahů kolísá od 5 - 6 m do 15 - 20 m v závislosti na tvaru okolního terénu. Na vrcholu pahorku je mírně oválná plošina o rozměrech asi 9 x 12 m. Na ní můžeme rozeznat nepatrně vyšší téměř kruhovou plochu 9 x 9 metrů a nepatrně nižší srpek na východním okraji plošiny. Po okrajích kruhové plochy probíhá polygonální terénní stupeň, připomínající zbytek podezdívky, jde však o hrany uměle srovnaného skalního výchozu. Zbytek plošiny, nižší srpek na východě, by mohl být z části uměle nasypán a snad na něj původně, tak jako nyní, stoupala přístupová stezka. V roce 1985 byla uprostřed kruhové plochy na pahorku drobná prohlubeň neznámého původu z nedávné doby. Na profilu narušení bylo zřejmé, že na lokalitě není v podstatě vytvořena kulturní vrstva. V roce 2000 je na kruhové ploše vyznačen z donesených kamenů velký kruh, několik větších kamenů je postaveno na způsob menhirů a jsou tu patrně provozovány nějaké "obřady". Okolo pahorku není ani nejmenší náznak valu nebo příkopu, terén je zde zcela neporušen.

Na lokalitě bylo povrchovým sběrem nalezeno

Mapka situace mezi Sedlcem a Lhůtou. Na pojednávané lokalitě ukazuje šipka. Kresba Z. Mikotová

8 úlomků keramiky. Celý soubor je oxydačně vypálen, barva stěpu se pohybuje od tmavě hnědé až ke světle okrové. Jeden stěp má světle okrový povrch a hnědé jádro. Ostření je makroskopické, u některých stěpů obsahující ostřívo i větší zrnka křemene a slidy. Na jednom stěpu jsou viditelné stopy obtáčení. Z výzdoby je zachycena rytá vlnice (2 stěpy) a rytá rýha, nejspíše část šroubovice. Z vlnice se jedna nedá pro malý rozsah posuzovat, druhá je vlevo ukloněná a na okraji lomu stěpu je patrně ještě malý kousek druhé. V souboru je jeden stěp z okraje nádoby. V tomto stěpu je těsně pod okrajem vyvrtána malá dírka. Okraj je rozvětvený, střeovitě hráněný se zaoblenou nízkou lištou na vrcholu. Celý soubor lze tedy i na základě analogie s publikovaným stěpovým materiálem z blízkého Starého Plzeňce nebo z Hradištká u Davle rámcově datovat do 2. poloviny 13. století.

Vzhledem k minimální rozloze lokality byl učiněn pokus nalézt pozůstatky osídlení v okolí. Z hlediska terénu se nejvhodnější pro osídlení jeví pramenitá pánev východosévovýchodně od lokality a rovná terasa při úpatí ostrožny nad pramenitou pávní. V ploše terasy, porostlé značně nepřehledným lesem, je několik mělkých prohlubní. Sběr keramiky je zde zcela vyloučen. Větší část pánve je zemědělsky obdělávána, v jejím středu je zanikající rybníček. Sběr případného stěpového materiálu zde dosud nebyl proveden.

O lokalitě není přesvědčivých přímých zpráv, nevíme ani, jak se jmenovala. Podle tradice zachycené ve Lhůtě stávala v lese mezi Lhůtou a Sedlcem víska "Pozorka". Protože však historické povědomí v podstatě nedosahuje před třicetiletou válku, netýká se tradice naší lokality, nebo jde o pseudotradici na základě faktu, že do lesa Sutice mezi Sedlcem, Lhůtou a Tymákovem byla historicky od počátku 20. století kladena na základě podobnosti jmen zaniklá vesnice Sudice. O "pusté vsi Sudicku" slyšíme až po polovině 16. století jako o součásti zelenohorského panství, které se tehdy skládalo ze dvou bývalých dominií, nepomuckého klášterství a komorního panství hradu Radyně. Ovšem snad ještě lépe lze zaniklou ves Sudice umístit na rozhraní okresů Plzeň - jih a Klatovy, mezi vesnicemi Partolice a Petrovice, kde byla nalezena na zorané louce v poloze "v Sudicích" zlomková keramika datovatelná do 14. století.

Pouhé dva kilometry od pojednávaného pahorku stálo přemyslovské správní středisko, hrad Plzeň, kolem nějž byl

Pahorek v lese mezi Sedlcem a Lhůtou od severovýchodu. Foto P. Mikota

sousedněn královský majetek, neustále se zmenšující dary a výsluham, které byl panovník nucen poskytovat stále mocnější šlechtě. Nastával rozpad staré hradské správní soustavy, na Plzeňsku vrcholící roku 1266, kdy panovník daroval kostely na plzeňském hradě i v podhradí a mimo jiné také ves Sedlec choťešovským premonstrátským. Někdy v těchto neklidných dobách si snad nad starším vesnickým osídlením některý drobnější feudál vybudoval své sídlo, které však nemělo dlouhého trvání. Zda bylo násilně vyvráceno nebo z nějakého důvodu opuštěno, nelze říci. Případná vesnice v blízkém prameništi mohla přetrvávat a zaniknout až za náboženských válek.

Zdá se, že celou téměř kruhovou srovnatou plochu na vrcholu pahorku zaujímal jeden roubený objekt, jehož půdorys mohl být polygonální nebo čtvercový. Zbývající srpek na východní straně byl možná miniaturním příhrazeným dvorkem. Sídlo na našem pahorku bychom mohli považovat za nedokončené; jeho život mohl skončit dříve, než bylo kolem vybudováno zemní opevnění. Pokud je ovšem známo, bývaly nejprve vyhloubeny příkopy a vyhozeny valy a teprve až potom upraven terén a vystavěn objekt vlastního sídla. Zdá se tedy, že se zemním opevněním se zde nepočítalo, a že se jedná o projev tápání v počátcích rozvoje drobných venkovských sídel šlechty, kdy byla obranná funkce sídla zajišťována především strmými svahy vybraného staveniště. Podle některých starých zpráv existovaly pahorky se středověkými nálezy, u nichž se popisy o příkopech kolem nich nezmiňují. Situace ovšem již nelze věrohodně rekonstruovat. Podobné lokality často unikají pozornosti badatelů, neboť se zcela rozcházejí s představou o podobě drobných feudálních sídel - tvrzí.

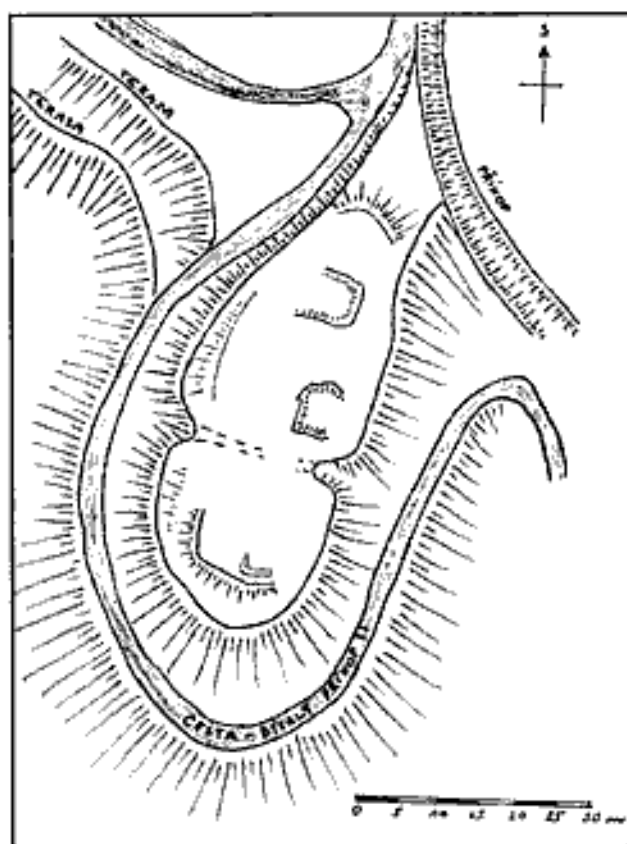
Ostrožna u Podlesí

Asi 400 metrů východně od kapličky v Podlesí (dříve Markusgrün, ob. Milíkov, o. Cheb) vyčníhá z příkrého svahu nápadná ostrožna. Na severovýchodě je od okolního terénu oddělena hlubokým příkopem, vzniklým nejspíše tak jako ostatní příkopy v okolí, tedy hornickou činností. Na severním okraji je příkop přerušen cestou, za níž v náznaku pokračuje. Cesta se pak stáčí k severozápadu a posléze se napojuje na silnici Podlesí - Křaňák. V místě zatáčky pokračuje k jihozápadu cesta spíše pro pěší, která obtáčí ostrožnu po bocích téměř ze tří čtvrtin jejího obvodu. V určitých úsecích se zdá, že byla vybudována v příkopu, kterým byla ostrožna chráněna.

Plošina ostrožny nad cestou (příkopem? parkánem?) má rozměry přibližně 65 x maximálně 25 metrů a vnitřní prostor ostrožny je zřetelně dělený na dvě části - na větší přední a menší zadní. Na obou částech jsou patrné terénní nerovnosti, možná po zaniklých objektech. Vše je porostlé vzrostlými smrkami a nápadná poloha zaujala i "hledáče pokladů", po nichž tu také nalzáme stopy. V okolí probíhala rozsáhlá důlní činnost a celá oblast kolem ostrožny je dokonale přetěžena a doslova "rozvrtána" při těžbě cinu. Je nápadné, že jen popisovaná ostrožna zůstala ušetřena.

Při průzkumech v listopadu 1998, březnu a červenci 1999 se autorovi nepodařilo povrchově nalézt archeologický, především střeškový materiál, který by potvrdil a odatoval osídlení ostrožny. Lokalita by si však jistě zasloužovala zjišťovací archeologický výzkum.

Z. Buchtele

Ostrožna u Podlesí. Měřil a kreslil autor, stav v červenci 1999

Hrad a chodba tajná...

Téma přitažlivé a vzrušující pro celou generaci. Přitažlivé do té míry, že dotaz na chodby kteréhokoli usedlíka žijícího poblíž brazeného objektu přinese kladnou odpověď téměř vždy. Ano, chodby (většinou tři) vedly tam a tam do mnohdy až mnohakilometrových vzdáleností a otec a děd je ještě prolézali.

V roztočilé knížce "Labyrintem tajemna" se pod heslem tajné chodby praví: "Tajné chodby bychom našli v podzemí téměř každého hradu nebo tvrze." Když jsem se autora zeptal, jak k těmto závěrům došel, odpověděl, že "hlavně z ústních podání pamětníků či jinak dochovaných zkazek." O tak hojném výskytu chodeb napsal A. Sedláček totéž. Jsem přesvědčen, že jeho prameny byly stejného původu.

Před časem jsem se ze dvou nezávislých pramenů dozvěděl, že náš přední kastelolog dr. Tomáš Durdík měl prohlásit, že "žádné chodby nejsou, kdo by je dělal." To jsem považoval za opačný extrém. Tomáše Durdíka mám to potěšení znát od mládí. Zeptal jsem se ho na to. Odpověděl mi, že takhle to snad nečeká, že chodby samozřejmě jsou, ale zaniklé představami, sesuvy zdi a závaly. Ale on sám že nikdy na žádnou nenarazil, ač by ji velmi rád viděl. Tato jeho poslední věta byla pro mne spechou, protože Tomáš Durdík pro mne v této oblasti vždy znamenal autoritu. Kdo jiný by měl tolik příležitosti při archeologických výzkumech na tajnou chodbu narazit?

Prof. dr. Jiří Král, archeolog a geograf, se podzemními chodbami zabýval přes čtyřicet let. O jeho práci nebyl zájem, nebylo mu dopřáno publikovat. Vím o jediném článku, a ten o něm napsal někdo jiný. Stal jsem se načas jeho členem, ale kam se poděly bohaté materiály tohoto badatele, nevím.

Ale konečně k věci. O technické a finanční náročnosti při budování chodeb stručně a výstižně napsal P. Mikota. Vylučovací metodou lze škrtnout tajné chodby u hradů blatných (mokliska, bažiny), hradů vodních s umělým zavodněním příkopů, a také u těch hradů, jejichž majitelé nevyhloubili ani životně důležité studny, natož tajné chodby. I když krátkou únikovou chodbu vyloučit nikdy nelze. Dále pak nepřicházejí v úvahu chodby u staveb na velmi vysokých kopcích, zvláště na rule či žule, pohyblivém podloží (Ostří u Chotiměte) a pod. A v neposlední řadě nelze předpokládat podzemní chodby u objektů tak skrovných, že jejich stavebník měl prostředky sotva na jejich postavení.

Prokazatelné, ale nepřístupné jsou chodby na Potštejně, Landštejně (kde Geoindustria zalila vstupy pětadvaceti tunami betonu!) a dále "prokázané" a ověřené na Andělské Hoře, Choustníku, Kameni a Rabí. To ale cituji. Kdo, kdy a jak to učinil, nevím. Jedinou chodbu, která má dokonce filmové romantický vchod z krbu v rytířském sálu do podzemí, v němž se nalzáá též studna a mučirna, lze spatřit na hradě Slovenská Lupča.

Kdyby chtěl někdo jít do bádání o tajných chodbách se mnou, je vítán. Za jakýkoli tip a materiál budu vděčný a na oplátku poskytnu svůj (Karel Pokorný, Na Groši 1168/12, 102 OO Praha 15, tel. 02/755453).

K. Pokorný

Oprava

PhDr. Ladislav Hladký, CSc., odborný pracovník - historik Okresního muzea v Náchodě a člen KAS, pobočka Hradec Králové, požádal redakci o uveřejnění následující opravy:

V Hlásce, r. XI, č. 1, 2000, s. 12 - 13, vyšla obsáhlá zpráva J. Světlíka (František Alexander Heber a zkoumání hradů českého státu). Až na několik "maličkostí" vcelku objektivně informuje o odhalení pamětní desky F. A. Heberovi, semináři a vernisáži výstavy v Náchodě pod stejným názvem 23. září

1999. Mylně však třikrát uvádí podepsaného jako ředitele Okresního muzea v Náchodě, jež bylo spolupředatelem uvedených akcí. Ředitelem Okresního muzea v Náchodě je PhDr. Václav Šádlo, který za tuto instituci nejen uvítal účastníky, ale také zahájil výstavu. Autor oprávněně vyzvedl zásluhy Mgr. Jana Čížka a ing. Jiřibo Slavíka, členů královéhradecké pobočky KAS, nicméně je nutno dodat, že vlastní instalaci výstavy provedl konzervátor muzea pan Jiří Škop (většinou noční práce a pohyb ve výstavní síni) s dalšími pracovníky muzea Marcelou Meisnerovou a Mgr. Janem Tůmou, archeologem.

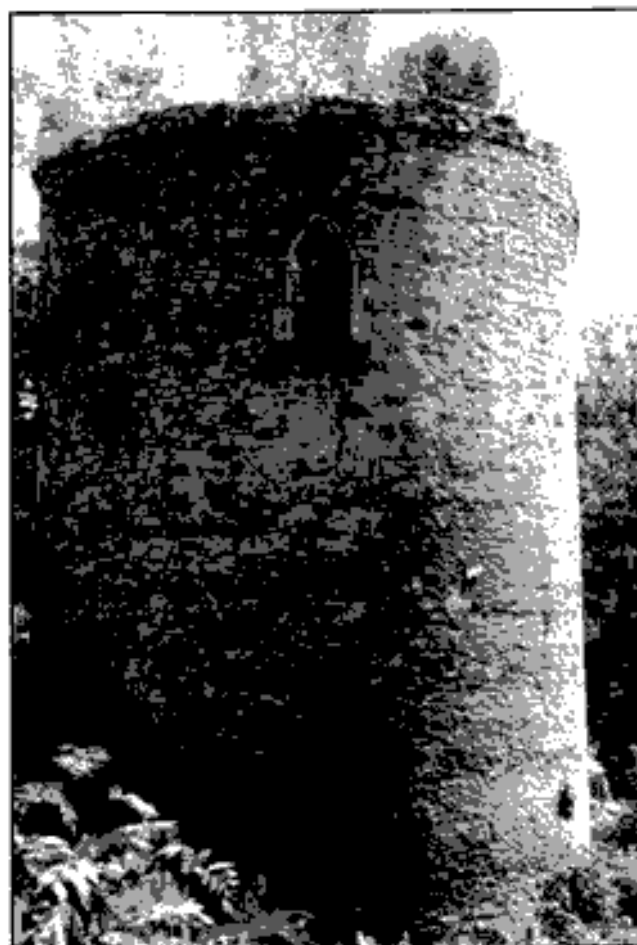
L. Hladký

Nastávají lepší časy pro zříceniny Valdeka?

Novoroční vycházka na zříceniny hradu Valdeka nad obcí Netežin přinesla překvapení. Obu příkopy jsou překlenuty dřevěnými lávkami (v červenci 1999 zde ještě nebyly), za branou jsou usazeny dřevěné desky se stupy pro snazší překonání svahu pod bergfrítem. Uvnitř bergfrítu je postaveno trubkové lešení až do výše koruny zdiva, ta je už téměř celá očištěna od náletových dřevin, které zde zapustily kořeny. Část vnější plochy bergfrítu obrácená do nádvoří je vyspravena a omítnuta. Bez omítky jsou ponechány pískovcové kvádrčky a části architektonických prvků, které byly při stavbě věže druhotně použity.

Ačkoli Netežin leží v okrese Beroun, zříceniny Valdeka se již nachází na území okresu Příbram. Podle sdělení odboru kultury okresního úřadu v Příbrami je oprava financována z prostředků tohoto odboru a práce prováděla stavební firma AVASTAF, p. Vacek, Měčín. V letošním roce kvůli nedostatku financí práce patrně pokračovat nebudou, určitá naděje je pro příští rok. Zbývá jen doufat, že tato akce bude pro Valdek přínosem.

A. Noháčová

Valdek, stav bergfrítu v červenci 1999 (vlevo) a po opravě (stav v lednu 2000)

Systematický soubor historie Klubu Augusta Sedláčka

Klub Augusta Sedláčka je organizace zaměřená historicky. Každý může v jejím poslání a cílech vidět něco jiného. Prostor pro uplatnění nejrůznějších aktivit je poměrně široký. A roky plynou, události se kupí, přicházejí noví lidé. Z těchto důvodů byl sestaven systematický soubor historie Klubu Augusta Sedláčka, který je novodobou "pamětní knihou". Z informací postupně publikovaných v Informačních listech KAS a Hlásece vytváří heslovatý přehled o vývoji Klubu, umožňuje aktivní dotazy na určité typy událostí a lze ho průběžně doplňovat.

Soubor je zpracován v Microsoft Excel, pro každou pobočku Klubu je zaveden zvláštní list. Pro počáteční období jednotného Klubu je zaveden také zvláštní list, který po vzniku poboček pokračuje souhrnnými informacemi z okruhu Rady. Úplnost je přímo úměrná dostupnosti údajů z poboček, publikovaných v Hlásece. Předpokládá se, že soubor bude poskytnut pobočkám, aby ho podle svého uvážení využívaly a doplňovaly. Jakékoliv připomínky a vylepšení jsou samozřejmě vítány. V této souvislosti vyzýváme pobočky, aby pro operativnější styk sdělily svoje e-mailové adresy, pokud jimi disponují, na adresu: pmikota@post.cz nebo cihak@mmp.plzen-city.cz.

Členění **událostí na typy událostí** může prospět při sestavování výročních "zpráv o činnosti" a k orientaci ve specifické činnosti jednotlivých poboček. Nemělo by však na druhou stranu vést k ochuzení individuálních projevů zpravodajů. Je vhodné podle něj postupovat i v případě, že pobočka nebude využívat počítačovou "pamětní knihu". Zatím byly zavedeny tyto typy událostí (v abecedním pořadí):

Beseda - setkání členů mezi sebou nebo s veřejností, skříškou rozpravou. **Cykl. výlet** - výlet na kole, případně

s využitím veřejné dopravy, po lokalitách panských sídel a jiných památkách. Uvést navštívené lokality, vedoucího (je-li stanoven). **Exkurze** - návštěva odborného pracoviště archivu, muzea, výzkumného ústavu, většinou s odborným výkladem. **Konference** - náročnější akce s odbornými přednáškami, uvést název. **Odstaňování porostů** - velkoplošné (vlastníkem a úředně povolené) odstaňování náletových porostů z lokalit panských sídel. Měla by následovat trvalá údržba. **Organizace** - termíny členských schůzí, 1 x ročně počet členů, změny ve výboru, revizní komisi a zástupcích do Rady, dohody a smlouvy, úmrtí. **Osvěta** - zřizování naučných stezek, osazení naučných tabulí, rozhlasové relace, přednášky pro veřejnost, "dobývání hradů", experimentální archeologie, knihovna pobočky, koncerty a jiné akce pro veřejnost. **Průzkumy** - odborné průzkumy lokalit, jejich geodetické zaměření atd. **Přednáška** - téma, jméno přednášejícího. **Publikace jiné** - autor, titul. **Publikace periodické** - titul. **Seminář** - akce s odbornými přednáškami, uvést název. **Účast na výzkumech** - účast na archeologických výzkumech profesionálních pracovišť, uvést jméno profesionálního vedoucího výzkumu. **Úpravy** - stavební (zajišťovač, rekonstrukční) úpravy vlastníkem a úředně povolené. **Video** - (dřapozitivy a pod.) Alternativa přednášky, besedy. **Výcházka** - jednodenní pěší, případně s využitím veřejné dopravy, po lokalitách panských sídel a jiných památkách. Uvést navštívené lokality, vedoucího (je-li stanoven). **Výstava** - téma. **Zájezd** - tento typ byl použit kvůli nejasnosti údajů ze zprávy o činnosti. Nadále používat pouze následující dva typy. **Zájezd auto** - jednodenní nebo vícedenní, uvést navštívené lokality, vedoucího (je-li stanoven). **Zájezd bus** - jednodenní nebo vícedenní, uvést navštívené lokality, vedoucího (je-li stanoven). Pokud jde o účast na zájezdu cestovní kanceláře pořádaném pro jiného klienta, uvést.

Typy událostí lze samozřejmě dle příbuznosti sdružovat do okruhů: Beseda, konference, přednáška, seminář, video výstava, Cykl, výlet, exkurze, vycházka, zájezdy, Odstaňování porostů, účast na výzkumech, úpravy, Organizace, Osvěta, Průzkumy, Publikace.

J. Čížák

Podoba F. A. Hebera

Teprve v samém závěru roku 1999 se objevil zapomenutý portrét Františka Alexandra Hebera. Rytím podobizny prvního badatele českých hradů zveřejnil v roce 1887 v časopise *Mittheilungen des Nordböhmischen Excursions Club* severočeský badatel Ferdinand Bernau spolu s krátkým článkem *Ein Portrait Franz Alexander Hebers* (s. 278 - 279), v němž zmínil, že předlohou byla podobizna, uchovávaná v rodině Jana Malocha, Heberova přítele a později manžela Heberovy vdovy Karoliny. Za informaci o existenci portréru vděčíme PhDr. Ireně Bukačové, ředitelce Muzea a galerie severního Přibyslava v Mariánské Týnici, za vyhledání článku a zhotovení reprodukcí pracovníku okresního archivu v České Lípě PhDr. Miloši Sovadinovi.

Při podrobném studiu písemných částí pozůstatosti F. A. Hebera se objevuje řada zajímavých údajů, které budou na stránkách tohoto časopisu postupně zveřejněny.

J. Štávek

UŽ jste četli...?

Západočeský historický sborník 5. V roce 1999 vydal Státní oblastní archiv v Plzni, Z obsahu: E. Maur; Chodsy, Chodovy a Chodové. J. Úlovec; Vrchomstenská sídla v Čachrově a Brezi (bohatá dokumentace). G. Hofmann; Náklady na výchovu mladého šlechtice v polovině 18. století.

Seznam nejhroženějších a nevyužívaných nemovitých památek v České republice. Praha 1999. Vydal Státní ústav památkové péče, Valdštejnské nám. 3, 118 01 Praha 1, jako 19. svazek Odborných a metodických publikací SÚPP. 150 stran, památky heslovitě zpracovány podle krajů a okresů (památky,

FRANZ ALEXANDER HEBER.

geb. 19. Juli 1815, gest. 19. Juli 1849

vlastník, současný stav a využití, doporučené využití, odhad nákladů na obnovu).

Šostýn. Minulost hradu nad Koptivnicí v okrese Nový Jičín. Třetí svazek turisticko - vlastivědných průvodců řady "Putujeme po hradech a zámcích" zpracoval R. Vojtkovský. Brožura A4 (12 stran) s ilustracemi vyšla nákladem Městského úřadu v Koptivnici na podzim roku 1999.

Za výše jmenované publikace, které byly zaslány knihovně KAŠU, děkuji.

Redakce

CASTRUM BENE 6. Burg und Stadt. ARÚ AV ČR Praha ve spolupráci s Prácheňským muzeem v Pisku a Společností přátel starožitností, Praha 1999. 342 str. s obr. Sborník první velké mezinárodní kastellologické konference konané na českém území v Pisku v červnu 1998 obsahuje kromě úvodu 19 článků publikovaných v němčině či francouzštině s anglickým, francouzským či německým resumé a bohatým ilustračním doprovodem. Tématem konference byly četné aspekty vztahu hradu a města, prezentované z různých pohledů na materiálů ze sedmi zemí. Nejvíce příspěvků zpracovali zástupci hostitelské země. D. Libal prezentoval české hrady a města jako součást národního kulturního dědictví, T. Durdík podal přehled problematiky hradů v českých středověkých městech, Z. Dragoun načrtnul vývoj opevněných lokalit na území Prahy do poloviny 13. století, F. Gabriel představil výsledky výzkumu hradu v České Lípě a zabýval se i vztahem hradů a měst v severních Čechách. Doposud opomíjené problematice je věnován příspěvek P. Chotěbora a T. Durdíka všímající si sídel nobilitovaných měšťanů v okolí hlavního města především ve 14. století. Slezskou problematiku reprezentuje článek P. Kouřila a M. Wihody o roli milového práva v genesi nejstarších zeměpanských hradů a měst české části Slezska. Polsko zastupuje kvalitní přehled problematiky hradů a měst z pera L. Kajzera a Salma a po-

dobně orientovaný článek S. Kolodziejského zaměřený na centrální Polsko. Vztah hradů a měst v křižácké Warmii analyzuje Ch. Herrmann a stejnou problematiku v Lotyšsku 13.-17. století zpracovává I. Ose. Na topografickém případě Nitry A. Ruttkay nastiňuje problematiku vztahu hradu a města na Slovensku. Pro Maďarsko kvalitní přehled z pohledu historika zpracoval G. Siklósi a I. Feld se zabývá především komplikovanou problematikou hradů na území dnešní Budapešti. Tři rakouské příspěvky se dotýkají konkrétních lokalit. D. Kramer se pokouší o zhodnocení mimořádně zajímavé, bohužel dnes neexistující rotundy sv. Tomáše na hradě ve Štyrském Hradci. F. Sauer prezentuje výsledky výzkumu opevnění města Eisenstadt a H. Steiner své představy o rozměření korutanského města St. Veit. Německo reprezentuje brilantní výklad S. Uhla o vztahu stavebních forem na hradech a ve městech jihozápadního Německa a sdělení H. Weingartnera o vztahu hradu a

města na příkladě Norimberku. Jako celek zdařilý sborník představuje publikaci, která se stává nepominutelnou pomůckou pro každého zájemce o problematiku hradů ve městech a ve vztahu k městům. Sborník je možno objednat na adrese Daniela Houšková, Jičínská 5, 130 00 Praha 3 (cena 350 Kč., pro členy SPS 280 Kč).

T. Dardík

Genealogické a heraldické listy XIX, 3-4/1999. Pro své členy vydává Česká genealogická a heraldická společnost v Praze, Fantova 1784, 150 00, Praha 5. Z obsahu: E. Marhevská: Páni z Homberka. M. Starý: Zemský pisar Štěpán z Tetina, jeho původ a potomstvo.

P. Rožmberský

Z hradů, zámků a tvrzí

Východočeský zámek **Opočno** se nachází v kuriózní situaci: Na základě soudního rozhodnutí zůstávají zámecké budovy v majetku státu, o mobilizaci je veden samostatný spor. Tím je však bráněno i nejzákladnější péči o širkové předměty (podle platných předpisů nelze vkládat veřejné prostředky do předmětů, o něž je veden restituční spor). Řadě cenných předmětů (především obrazů a zbraní) hrozí postupná zkáza protože správa objektu nemůže ze svých prostředků provádět ani nejzákladnější konzervaci.

O zámek v **Náchodě** se přihlásili s restitučním sporem potomci rodu Schaumburg-Lippe. Svůj nárok na objekt a další majetek odvozují od toho, že poslední majitel byl ze zámku z republiky odsunut již v roce 1945 a zámek nebyl nikdy právně vyvlastněn.

Na záměčku **Skalka** u Dobrušky se zabývá soukromá firma z Dobrušky, která ze záměčku a přilehlého dvora učinila své nové sídlo.

Stále je na prodej zámek ve **Chvalkovicích**. Stavba byla v roce 1989 připravena k rekonstrukci, po změně poměrů však nebylo s rekonstrukcí započato a zámek nakonec posloužil jako zástava úvěru. Prázdný objekt vyžaduje okamžitý zásah, některé části (zejména nechráněné gotické zdivo) za posledních deset let značně zchátraly a hrozí zřícením.

J. Slavík

Zprávy z klubu

Rada

Kontaktní adresa: KAS, Kopeckého sady 2, 301 36 Plzeň.

Schůze Rady se koná 7. června od 18. hod. v salóňku restaurace U námořníka (u Centrálního autobusového nádraží v Plzni). Navržená témata jednání: Stanovení členské ceny Hlásky na rok 2001, posouzení konference Dějiny staveb a rozhodnutí o jejím konání a financování v roce 2001, projednání návrhu nových stanov, projednání prezentace KASu na Internetu a financování takové aktivity. Další náměty k jednání mohou být Radě zaslány. Představitelé poboček, kteří se budou moci jednání Rady osobně účastnit, mají možnost vyjádřit se k navrženým tématům jednání korespondenčně.

Upozornění funkcionářům poboček: cena novinové sazby za Hlásku vzrostla o neuvěřitelných 60%, ze 4 Kč na 6,40 Kč za jedno číslo. Je tedy nutné s tím počítat při stanovení výše příspěvků za letošní rok.

Zpráva o činnosti v r. 1999: Rada zajišťovala vydáváním klubového zpravodaje Hlásky, na které se jí podařilo získat dotaci města Plzně. Proto mohla být členská cena Hlásky ani ne poloviční, než je cena skutečná. I nadále mají autoři publikující v Hlásce klubový zpravodaj zdarma. V červnu bylo na hradě Litčích vzpomenuo za účasti zástupců pražské pobočky zesnulého předsedy Rady a plzeňské pobočky dr. Milera a osazeny zde informační tabule. Na věnec ke hrobu F. A. Hebera ke 150 výročí jeho narození uvolnila Rada 500 Kč. Na zasedání Rady 1. září byl zvolen novým předsedou Rady ing. Jan Anderle, schváleno převzetí majetku nadace České hrady Radou a vytvoření zvláštního účtu pro tento účel, nový způsob zajištění tisku Hlásky, převzetí pozůstalosti zesnulého předsedy Rady dr. Milera. Dále bylo rozhodnuto, že Rada nebude nadále poskytovat Hlásku nečlenům klubu. Na počest zesnulého předsedy se Rada rozhodla uspořádat v příštím roce pracovní konferenci "Dějiny staveb".

Jednatel P. Rožmberský

Zpráva o hospodaření v r. 1999: Zůstatek z r. 1998: 34694,10 Kč. Příjmy: 37039,50 Kč (prodej Hlásky 12149,20, příspěvky poboček 3320, za novinovou sazbu od poboček 2608, konto České hrady 7870,90, dotace m. Plzně 10000, dary 230, úroky 861,40). Výdaje: 31900,90 Kč (výroba Hlásky 25230,50, novinová sazba 2908, poštovné 361,40, kopírování 482,10, laminace 395,90, věnec 500, vedení účtů 2023). Zůstatek: 39832,70 Kč.

Kontrolor účtů J. Světlík

pokladník J. Richterová

Pobočka Brno

Kontaktní adresa: PhDr. Josef Unger CSc., Borodínova 4, 623 00 Brno

V roce 2000 budou členové brněnské pobočky ve spolupráci s Muzejní a vlastivědnou společností v Brně organizovat exkurze na středověká opevněná sídla v okolí Brna.

Zpráva o činnosti v r. 1999: Členové pobočky se sešli na jedné členské schůzi 21. prosince 1999 na níž projednali zprávy o činnosti jednotlivých členů, organizační záležitosti a plán činnosti na rok 2000. Výbor i revizní komise zůstaly nezměněny (doc. J. Unger - předseda, ing. P. Švehla - jednatel, dr. J. Doležel - pokladník, ing. Z. Seifert a J. Sadílek - revizní komise). V roce 1999 členové pobočky J. Sadílek, P. Nisler a J. Unger ve spolupráci s Muzejní a vlastivědnou společností v Brně uspořádali zájezdy na historická šlechtická sídla jihovýchodně od Brna a na Moravskotřebovsko. P. Štětina inicioval jednání ohledně devastace Nového hradu u Adamova, které na zásah památkové inspekce Ministerstva kultury ČR snad povede k zlepšení neúnosné situace. J. Sadílek prováděl stavebně historický průzkum ve Štránecké Zhoři a na zámku Mítrov. O Kolář zhotovil model hradu Cornštejna, který je vystaven na brněnské výstavě "Od gotiky k renesanci" a J. Unger připravil do tisku celkové vyhodnocení výzkumu hradu Lelekovice, které vyjde na přelomu roku 1999 a 2000. Ztrátou pro pobočku je úmrtí ing. J. Pospíšila.

Předseda J. Unger

Zpráva o hospodaření v r. 1999: Zůstatek z r. 1998: 220,70 Kč. Příjmy: 840 Kč (čl. příspěvky, předplatné Hlásky, zálohy na poštovné). Výdaje: 797 Kč (poplatek Radě 100, předplatné Hlásky 280, novinová sazba 208, poštovné a korespondenční náklady 209). Zůstatek: 263,70 Kč.

Pokladník J. Doležel

Pobočka Hradec Králové

Kontaktní adresa: Ing. Jiří Slavík, Opatrného 845, 517 21 Týniště n. Orlicí.

Schůzky pobočky se budou konat ve dnech 18. května, 14. září (v minulé Hlásce omyleně neuvedeno) a 7. prosince

v prostorách archeologického oddělení Muzea východních Čech v Hradci Králové vždy od 17 hodin. Plánujeme jarní výlet na 15. dubna. Cílem budou zbytky hradu v Opočně p. Orlickými horami. Straz účastníků v 10.30 u hotelu Holub na Kupkové náměstí v Opočně.

Zpráva o činnosti v r. 1999: Členskou základnu tvořilo po celý rok 23 členů (z toho dva kolektivní), výbor pracoval ve složení: kol. Svoboda - předseda, kol. Čížek - jednatel, kol. Slavík - pokladník, kol. Musil - člen. Bohužel posledně jmenovaný byl po většinu roku vážným onemocněním vyřazen a práce výboru se nemohl účastnit. Nezměněno zůstalo i složení revizní komise - kol. Sigl, Cejpková a Fišera. V roce 1999 proběhly čtyři členské schůze: 11. 2. - výroční, 27. 5., 9. 9. a 2. 12. Na schůzích byli účastníci pravidelně seznamováni s výsledky klubových i soukromých akcí, s novou kastellologickou literaturou, díky kol. Siglovi, Cejpkové a dalším s archeologickými výzkumy ve východních Čechách (např. hrady Zampach, Štěpánec, Bystřív u Stárkova) a s odbornými konferencemi archeologů středověku. Všechny schůze opět proběhly v archeologickém oddělení Muzea východních Čech v Hradci Králové.

Věžitím činnosti pobočky v roce 1999 se staly akce ke 150. výročí úmrtí prvního badatele českých hradů Františka Alexandra Hebera po té, co se ukázalo, že v centrálních kruzích (ústavy Akademie věd a další státní organizace) si někdo tohoto výročí nepovšiml. Ve dnech 19. - 21. května se dva členové (Čížek, Slavík) zúčastnili semináře Západočeské hrady v díle F. A. Hebera v Muzeu a galerii severního Plzeňska v Mariánské Týnci spojeného se stejnojmennou výstavou. Potom již následovaly akce pořádané naší pobočkou v místě Heberova úmrtí - v Náchodě - ve spolupráci s Okresním muzeem v Náchodě a pod záštitou Městského úřadu Náchod. Ve výroční den baletova úmrtí - 29. července - se na nachodském hřbitově uskutečnil pietní akt. K Heberově náhrobní desce obnovene kol. Slavíkem a Čížkem byl položen věnec věnovaný Radou KAS. Akce se mimo jiné zúčastnilo 6 členů pobočky. Vrcholem akcí bylo 23. září 1999. Dopoledne byla na Heberově úmrtím domně slavnostně odhalena pamětní deska (financí prostředky na ni poskytla Kulturní a sportovní nadace města Náchoda) a na tuto malou slavnost navázal odborný seminář pod názvem František Alexander Heber a zkoumání hradů českého státu. Zaznělo na něm osm referátů, které se snažily především znázornit, popsat a alespoň dílčím způsobem zhodnotit život a dílo F. A. Hebera. Seminář se zúčastnilo také šest členů pobočky (a další členové KAS), pět z nich předneslo referát. Poslední akcí toho dne byla vernisáž výstavy nazvané "František Alexander Heber a zkoumání hradů českého státu" ve výstavní síni náchodského okresního muzea. 24. září se účastníci semináře účastnili exkurze po lokalitách Frymburk, Vyrov, Červená Hora a Rýzmburk. Na výstavě, kterou do jejího ukončení k 31. říjnu shlédlo na 200 platících návštěvníků, byly hlavními exponáty šesti veřejnosti neznámé kresby hradů F. A. Hebera a jeho spolupracovníků. Hlavní záštitu na realizaci této první Heberovy souborné výstavy má kol. Slavík a restaurátor muzea p. Jiří Škop, na přípravě a uskutečňování všech těchto akcí se aktivně podíleli kol. Čížek a Hlašký. K výstavě byl svépomocí vydán xerografický katalog. Ve spolupráci muzei v Náchodě a Mariánské Týnci se připravuje vydání sborníku s příspěvky z obou seminářů. Akce také doprovázela série článků v místním a oblasním tisku, v nichž byla "zviditelněna" i naše pobočka.

Vzhledem k heberovským akcím zůstala stranou další činnost pobočky. Na rok 1999 plánované klubové akce (vycházka a návštěva památkového objektu) se bohužel neuskutečnily a byly přesunuty na rok 2000. Z další členské aktivity je třeba zmínit alespoň aktivní účast dvou členů (Hájek, Fišera) ve sdružení pro záchranu hradu Nístejka a tradiční účast na organizovaných i soukromých výjezdech s návštěvou hradů a tvrzí. Stranou nezůstala ani publikační činnost. Přestože se do výše zmíněných akcí nepodařilo zapojit většinu členů pobočky, lze uplynulou sezónu hodnotit jako zatím nejúspěšnější v téměř

desetileté historii naší pobočky.

J. Čížek

Zpráva o hospodaření v r. 1999: Zůstatek k 1. 1. 1999: 4082,60 Kč. Příjmy: 8490,30 Kč (čl. příspěvky, Hláska (840), CB (615), dary (400), akce Heber (500 Rada, 5000 Nadace Náchod, 1000 exkurze, 100 katalog, 35,30 úroky). Výdaje: 11214,10 Kč (1372 čl. příspěvky a Hláska, 381,50 poštovné, 615 CB 6, 123,40 kopírování, 350 věnec, 4832,10 pamětní deska, 1952 plakáty, 1370,30 exkurze, 217,80 občerstvení). Zůstatek: 1358,80 Kč. J. Slavík

Pobočka Plzeň

Kontaktní adresa: KAS pobočka Plzeň, Kopeckého sady 2, 301 36 Plzeň

Letos oslavili nebo oslaví kulatá výročí členové plzeňské pobočky: dvacet let Jakub Houška, třicet Petr Fišer a Petr Heter, čtyřicet Miroslav Dostál a Eva Marhevková, 50 let Zdeněk Buchele a Bedřich Štauber, a šedesátka Antonín Brázda, Karel Kušera, Miroslav Mílec a František Zahradník. Výbor pobočky přeje všem hodně zdraví, pohody a úspěchu.

Na klubových schůzkách konaných každou první středu v měsíci v salóňku v patře restaurace U námořníka přednášeli v lednu pan Karel o opevnění poddanského města Boru, v únoru pan Chmela o stavebním vývoji zámku v Křimicích a v březnu pan Krafl ml. o stavebním vývoji Rokycan. Každou třetí středu se konají tzv. mezináchůzky s přizvěmi téže restaurace.

Jarní členská schůze se koná v přednáškovém sále Západočeského muzea v Plzni v Kopeckého sadech ve středu 19. dubna od 16.30 hod. Po obvyklých organizačních věcech (přijímání a vylučování členu, stanovení výše příspěvku na rok 2000) a pod.3 seznamí T. Karel přítomně podrobně s objekty, které navštívíme na následující jarní vycházce. Bude rovněž provedena informace o průběhu konference v Nečtiněch s výstavkou materiálů z historie KAS a separátů referátů z konference. Výstava bude přístupná již od 15 hod.

Jarní vycházka bude v sobotu 29. dubna. Odjezd vlaku směr Klatovy v 8.05, vystupuje se na zastávce Dehtín. Odtud půjdeme na zbytky hradu Komošínu, dále pak přes tvrzíště Výrov na pozůstatky hrádku Kokšínu a do Švihova, kde zájemci mohou absolvovat prohlídku vodního hradu. Trasa je dlouhá cca 15 km, návrat do Plzně ve večerních hodinách. Vedou půnové Rožmberský a Karel.

Jarní zájezd se koná v sobotu 20. května. Odjezd v 7.45 hod. z parkoviště u podchodu u Hlavního nádraží (bývalá Nádražní třída). Pod vedením pana Hanzla je v plánu navštívit: zbytek hradu ve Strašicích, klášter Svatá Dobrotivá, zámky v Komárově a Hobovíciích, zříceniny hradů Vařdeka, Řebřicka a Březiny. Bude patrně čas jen na krátké občerstvení, proto svačinu sebou. Návrat do 18.45 hod. Cena zájezdu byla stanovena na 120 Kč za dospělého a 20 Kč za dítě do paměti let. Zaplatit je možné na schůzkách u ing. Čiháka, popřípadě se s ním domluvit telefonicky na číslech 019/7035025 (práce), 019/7537180 (domů). Kdo zaváhá, nejede.

Zpráva o činnosti v r. 1999: pobočka podrobně informuje o své činnosti v Hlásce, proto jen stručně: Jednou měsíčně se konaly klubové schůzky, mimo prázdninové měsíce na nich členové mohli vyslechnout přednášky se středověkou tematikou. Faktě? se konaly tzv. mezináchůzky každou třetí středu v měsíci. Na jate a na podzim proběhly členské schůze. Na jarní schůzi byla mimo jiné předána pobočce vedením Západočeského muzea stříbrná medaile za zásluhy o rozvoj muzejnictví v Plzni a předvedena fotokronika pobočky, na podzimní byl zvolen novým předsedou pobočky pan T. Karel, promítnut film o opravách hradu Volštejna a navštívena knihovna Západočeského muzea. V lednu a v květnu se konaly "Akce Nepomucko" spojené s návštěvou některých památek, konaly se jarní a podzimní vycházky (Trouškovsko, Staňkovsko) a jarní a podzimní

zájezdy (Tachovsko, Toužimsko). V květnu byl "den otevřených dveří" v klubové knihovně. Pokusy o zorganizování cyklistických výletů nebyly úspěšné, nebyl uskutečněn ani záměr osazení informační tabule v rodišti F. A. Hebera u příležitosti 150. výročí jeho úmrtí. Všem funkcionářům i řadovým členům, kteří se podíleli na přípravách jmenovaných akcí a hladkém chodu pobočky je třeba poděkovat. *jednateř P. Rožmberský*

Zpráva o hospodaření v r. 1999: Zůstatek z r. 1998: 3629 Kč. Příjmy: 19550 Kč (příspěvky 3890, na Hlásku 7300, na zájezdy 8360). Výdaje: 20996,90 Kč (odvod Radě 1990, za Hlásku 7300, novinová sazba 1876, za zájezdy 8544,90, karc, potřeby 80, knihy 607,50, fotokronika 552,50, poštovné 46). Zůstatek: 2182,10 Kč.

kontrolor účtů J. Světlík

pokladník J. Richterová

Pobočka Praha

Kontaktní adresa: KAS pobočka Praha, PhDr. Jiří Úlovec, Tl. Marie Horákové 133, 166 21 Praha 6 - Dejvice.

Zpráva o činnosti v r. 1999: Činnost pobočky, která měla k 31. 12. 1999 celkem 72 členů, byla pod vedením nového výboru poněkud živější a bohatší než v předcházejících letech. Pravidelný květnový zahraniční zájezd vedl tentokrát ve dnech 11. - 16. května do "mladé ciziny" - na Slovensko. Po noclehu v Dolních Dunajovicích navštívili účastníci expedice 12. 5. Plavecký hrad, kde minutou ticha uctili památku zesnulého předsedy a zakladatele Klubu RNDr. Josefa Milera, dále Biely Kameň nad S. Jurem, zříceniny na renesanční pevnost přestavěného hradu Pajstún (včetně exkurze na dno hradní cisterny) a nedaleký, snad strážní Dračí hrádek. Závěr dne před prvním ze dvou noclehů na Zochově chatě nad Modrou obstarala návštěva z vodního hradu povstaleho zámku ve Stupavě. Následující den zahájila prohlídka zříceniny Dobrá Voda a zbytků hradu Korlátka nad Senicí. Následovala prohlídka fascinující renesanční fegerovské pevnosti Červený Kameň, obhlídka kaštieľa v Trstíně a na závěr zničující výstup na zříceniny hradu s přiléhavým jménem Ostrý Kameň severozápadní direttissimou. Přistí, poněkud deštivý den uvedly návštěvy zámku v Topoľčiankach, zříceniny opravami znešvaženého hradu Hrušova na okraji Tatíčkovy topoľčianské okory a zajímavého, snad strážného opevnění zvaného dnes Živáňská věža. Následoval rozlehlý hrad Gýmeš, v Kostolanoch pod Tribečom prohlídka údajně nejstarší zachované kostelní stavby na Slovensku s románskými freskami a den uzavřela vnější obhlídka zámku v Moravanech nad Váhom a prohlídka hradistě Kostelec v Ducovém. Po prvním ze dvou noclehů v centru Piešťan ve výbušném prostředí nad volební místností během probíhajících prezidentských voleb navštívili účastníci expedice 15. 5. rozsáhlé zříceniny Tematína v dominantní poloze nad Povázím, zříceniny hradu Topoľčany se známou hranolovou věží, zvenčí obhlédli věž tvrze v Žabokrekách n/N a prastarý kostelík v Klížském Hradistě. V Klátově Nové Vsi si prohlédli dva zámky, následoval recentně dobudovaný zámek v Bošanec a na závěr dne výstup na rozsáhlé, hustě zarostlé zříceniny hradu Oponice od zámku Apponyiovců ve vsi. Program závěrečného dne zahájilo nahlédnutí k zámku v Brunovcích a prohlídka rozlehlé zříceniny hradu Čachtice nechvalně proslulé Alžběty Báhoryové. Návštěvy nešťastným způsobem postupně rekonstruovaných zřícenin Beekova a zříceniny hradu Branče zavdaly podnět k diskusím o památkových úpravách a uzavřely program tohoto velmi úspěšného zájezdu. Kromě dobrého modranského vína účastníky jistě zahřálo i překonaných 3000

metru převýšení. Z těchto důvodů lze slovenskou kastelologii považovat nejen za vědní, ale také za sportovní disciplínu.

Program tradičního podzimního domácího výletu konaného ve dnech 24. - 26. září zavedl jeho účastníky tentokrát na Moravu - do okolí Kunštátu. Úvod obstarala v pátek prohlídka opevněného kostela ve Velké Bíteši. Program soboty zahrnoval záhadné, snad nedostavně opevnění nad Újezdem u Kunštátu, zříceniny hradu Louka, zbytky tvrzistě v Črhově, návštěvu hradu Svojanova a obhlídka kostelíku ve Starém Svojanově. Následovalo šťastné nalezení zbytků v houštině skrytého hrádku Rumberka, kde proběhl skromný happening k uctění vhodně zvoleného jména tohoto objektu. Poté účastníci zájezdu překonali oplocení, zátarasy a namol opilého hlídače a důkladně si prolezli zámek v Letovicích. Toho dne shlédli ještě zbytky hradu nad Svitávkou, nahlédli do zámku v Lysicích, navštívili zříceniny hradu Rychvaldu a zvenčí obhlédli přestavěnou tvrz v Dmovicích. Závěrečný den byl zahájen prohlídkou zámku v Kunštátu, následovaly rozsáhlá hradní zřícenina v Boskovicích, zbytky hrádku u Újezda na kopci proti Boskovicím a čerstvě odlesněné, reliéfně skvěle zachované relikty hradu v Doubravici nad Svitavou. Program úspěšného zájezdu uzavřela prohlídka objektu Starého zámku v Ráječ n/S a interiéru románského kostela v Bofitově s významnými freskami.

Každá z pravidelných měsíčních schůzek byla doprovázena přednáškou s diapozitivy či videoprojekcí. V březnu přednesl ing. arch. Chotěbor pojednání o svých aktuálních výzkumech našich tvrzí. 10. 4. se konala jarní vycházka při příležitosti otevření nového místního muzea na zámek do Ratají nad Sázavou, na Pirkštejn a blízký Talmberk; na schůzi referoval ing. Fulík ze svých cest o španělských pevnostech Kanárských ostrovů a mexického Yucatánu a o pro své rozměry pro našince těžko představitelných pevnostech středověké Indie. V květnu kolega Rýzler provedl videoprojekci z posledních autobusových zájezdů pobočky do Rakouska a 16. 6. proběhla pod vedením RNDr. Holého vycházka s podrobnou prohlídkou zámku ve Chvalech na okraji Prahy, všešlého z původní tvrze. Zářijová přednáška RNDr. Holého znamenala reminiscenci na úspěšný květnový zájezd na Slovensko, v říjnu světoběhlý ing. Fulík pojednal o křížáckých hradech ve Svaté zemi a v listopadu pí. Houšková o hradních stavbách jižní Itálie, s důrazem na Staufskou hradní výstavbu Friedricha II. na Sicílii. Prosincová schůzka pak byla věnována administrativě pobočky. *ing. P. Valenta*

Zpráva o hospodaření v r. 1999: Zůstatek z r. 1998: 10039 Kč. Příjmy: 110204 Kč. Výdaje: 108782,80 Kč. Zůstatek: 11460,20 Kč. *ing. P. Valenta*

Informace od dalších poboček redakce do uzávěrky tohoto čísla neobdržela. Uzávěrka dalšího čísla: 10. 6. 2000.

Došlo po uzávěrce

Jarní zájezd pořádaný pražskou pobočkou povede na území Polska. Termín : 5.5 - 10.5.2000. Informace P. Valenta (02) 3310221

Zvláštní číslo Hlásky

Věnované konferenci Dějiny staveb je možno objednat na adrese nakladatelství P.Mikota, U Bachmače 10, 30156 Plzeň. Bude obsahovat kromě anotací referátů i podrobné zpracování historie KAS.

Informace o konferenci naleznete i na internetu na stránce

www.hrady.zcu.cz

Podávání novinových zásilek povoleno Oblastní správou pošt v Plzni, č.j. P/7 - 1142: 17 - 158/92 ze dne 26. 10. 1992

HLÁSKA, zpravodaj Klubu Augusta Sedláčka, ISSN 1212-4974. Cena 20 Kč.

Vychází čtvrtletně. Toto číslo vyšlo v 1. dubnové dekádě 2000. Šéfredaktor Petr Rožmberský (zást. ing. P. Mikota).

Adresa redakce: Klub Augusta Sedláčka, Kopeckého sady 2, 301 36 Plzeň. E-mail: hrady@post.cz.

Vydává Klub Augusta Sedláčka za přispění Magistrátu města Plzně. Registrováno pod značkou OK ÚmP 23/1991 350 výtisků